

nými v normách. Tato schopnost (jež často chybí vynikajícímu theoretikovi) může být pouze řemeslná. Do jisté míry nabýti lze ji pouhým cvikem. Praktik vychází z konkrétní skutkové podstaty (praktického případu) a hledá k ní obecnou v normách. Čím rychleji a správněji ji najde, tím větší má nadání. Theoretik naproti tomu vychází z obecných skutkových podstat a nadání jeho (pokud nezažívá se přímo noetikou, tedy činností v podstatě filosofickou) spočívá ve správném a soustavném poznávání jejich. Jeho úsilí nemá jiného úmyslu než snahy poznávati: není interesován na výsledku svého poznání. [Má-li zájem — kterýkoliv, třeba sebe vznešenější — jest poznávací činnost jeho zkvalena.] Jemu podobá nebo má se aspoň podobati praktik, autoritativně aplikující právní normu, t. j. typ soudcovské aplikace práva. Jinak bude s typem, jež možno nazvati advokátským. Tento typ aplikace podobá se theoretické (poznávací) činnosti, která má z kterýchkoli důvodů subjektivní zájem na tom, aby výsledek poznávání byl právě takový a ne jiný. U theoretika budou to na př. postuláty povšechně politické, sociálně-politické atd., jež vnáší do právního řádu a určuje jimi — jak často se praví: *juris corrigendi gratia* — do větší nebo menší míry výsledky svého theoretického poznávání. U praktika aplikujícího podle typu advokátského — sem patří též neautoritativní aplikace »advokátů státu«: státních zástupců, finančních prokurátorů atd. — bude to zájem strany, již zastupují, a nepřímou ovšem i zájem vlastní.

Vyložil jsem zde ve stručných obrysech základy theorie aplikace práva. S podobných hledisek bude museti vycházeti budoucí obecná nauka o aplikaci práva, má-li býti rovnocennou družkou obecné nauky o poznávání práva.

Ustanovení mírových smluv týkající se přímo republiky československé.

Jar. Kallab.

I. Území, suverenita, státní občanství.

V mírové smlouvě s Německem podepsané ve Versailles dne 28. června t. r. a v mírové smlouvě s Rakouskem podepsané v Sain-Germain-en-Laye dne 10. září t. r. vystupují Čechy opět poprvé po více než čtyrech stech letech jako samostatná smluvní strana v mezinárodní smlouvě. Jest nedocenitelnou zásluhou naší prozatímní vlády pařížské (pres. Masaryka, min. Beneše a Štefánika), že vymohli uznání našeho státu během léta 1918, tak že, když 18. ledna 1919 se v Paříži sestoupil Mezinárodní kongres mírový, stál tu již náš stát jako stát formálně uznáný, jemuž nemohlo býti odepřeno, aby svými zástupci se mírového kongresu nezúčastnil. Pravím-li již tu »mírový kongres« předběhám poněkud události. První zasedání se konala s názvem »konference pro mírový preliminář« a teprve bě-

hem jednání slovo »preliminář« vpuštěno. Stalo se to proto, že se dosti brzo ukázalo, že není možno otázky, jimiž kongres by se měl zabývati, rozdělití ve dvě skupiny: totiž v ty, jež ihned jest rozřešiti a v ty, jež by bylo vyhraditi definitivnímu míru.

Podle § 10. d. prozatímní ústavy republiky ze dne 13. listopadu 1918, sb. z. a n. č. 37, jest věcí presidentovou, aby Národnímu Shromáždění předložil sjednaný mír ku schválení. Totéž ustanovení je i v zákoně ze dne 23. května 1919, sb. z. a n. č. 271, jímž některá ustanovení prozatímní ústavy byla změněna. Tak zvláště do § 10. a vsunuta věta, že president, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvu. Důsledkem těchto ustanovení ústavy president jmenoval svými zástupci k sjednání mírových smluv tehdejšího ministerského předsedu dra. Kramáře a ministra zahraničí dra. Beneše. Jim k ruce byl dán sbor odborných poradců, kteří tvořili tři skupiny: geograficko-etnografickou, právnícko-národohospodářskou a žurnalisticko-propagační.

Zmínil jsem se, že během jednání se ukázala nemožnost odloučiti mírový preliminář od definitivního míru, jak bývalo zvykem po dřívějších válkách. To proto, že mírový kongres velmi brzy si uvědomil, že jeho úkoly jsou mnohem složitější a mnohotvárnější, než kterékoliv dřívějšího mírového kongresu, že není technicky možno je trhati. Nešlo při této mírové konferenci jen o uspořádání právních poměrů mezi dvěma státy a to právních poměrů, o něž právě ve válce by byl býval spor. Právě propuknutí této války světové ukázalo, že hospodářským a politickým vývojem posledních desíletí se zájmy jednotlivých států tak těsně vzájemně propustují, že kdekoliv učiní se mezi dvěma státy podstatnější nějaké rozhodnutí, jsou tím zasaženy i státy jiné. Ukázalo se však i, že dosavadní mezinárodní právo nestačí k ovládnutí tak složitých poměrů. Spočívalo v podstatě na více méně nahodilých smlouvách a jednotlivých zvyklostech, nedostávalo se mu však pevné a jasné základny zákonné, na jakou v životě vnitrostátním jsme zvyklí. Šlo tedy o to, mělo-li se dojíti k trvalému míru, odstraniti neb aspoň zmírniti tento nedostatek, dáti mezinárodnímu společenství jasnou a pevnou základnu pozitivně právní. Cítilo se, že bez tohoto hlubšího základu žádné ujednání by neposkytovalo záruk trvalosti. Vždyť nebylo snad ujednání mezinárodního, jež by za této války nebylo bývalo porušeno, od porušení smlouvy o neutralitě Belgie z r. 1839 po denní téměř porušování úmluvy o zákonech a zvycích války pozemní z r. 1907. Proti straně, jejíž političtí i vědecktí zástupcové troufali si tvrditi, že mezinárodní smlouvy vízí jen, pokud se shodují se zájmy strany, jež jimi má býti vázána, nebylo možno se spokojiti prostou novou mezinárodní smlouvou; bylo nutno vypracovati celou soustavu mezinárodních norem, jež by možnost jednostranných poruch snižovala na minimum.

Důsledkem toho možno v mírových smlouvách rozeznávat dva druhy norem: Jedny, jako ustanovení o vojenské pohotovosti, o náhradách škod, o finančních podmínkách a hlavně o postoupení částí území, jsou pro Německo a Rakousko přímým následkem prohrané války. Druhé, jež především míří k nové úpravě mezinárodních vztahů, bychom si mohli představit i jako výsledek jednání mezinárodního kongresu k odstranění hlavních nedostatků mezinárodního právního řádu vůbec, jako na př. byly obě Haagské mírové konference v r. 1899 a 1907. Jsou to ustanovení o Společnosti národů, o Mezinárodní organizaci práce, o úpravě vztahů hospodářských a dopravních.

Jsou však ustanovení, jež bychom logicky zařadili mezi tyto dvě velké skupiny, poněvadž jsou i přímými důsledky války, v níž podlehly ústřední mocnosti, i výsledkem snahy nově a trvaleji uspořádati mezinárodní poměry evropské. Jsou to ustanovení vztahující se na státy buď nově utvořené nebo obnovené. Neboť jest nepochybné, že bez porážky ústředních mocností nebylo by došlo k uskutečnění ideje sebeurčení národů utvořením nových států, na druhé straně jest pak jisto, že Evropa uspořádaná na základě zásady sebeurčení národů bude méně vydána nebezpečí válečných otřesů, než byla Evropa stále znepokojovaná národnostními rozpory v Rakousku, v Turecku a částečně i v Rusku.

Při tomto vytvoření nových států byl sice vzat zřetel k národnosti obyvatelstva, ale v duchu zásady sebeurčení národů nikoliv výhradně. Jest mylné, vykládá-li se zásada sebeurčení národů tak, že by každý národnostní zlomek měl mít právo, aby samostatně určoval si svou státní příslušnost. Zásada sebeurčení totiž požaduje jen toho, aby se každému národu — tedy nikoliv každému jednotlivci nebo skupině jednotlivců — dostalo možnosti, aby žil samostatným životem státním. K tomu však je třeba, aby mu přikázáno bylo území, umožňující individuální život státní, jež nemusí se nutně krýti s etnografickým sídlištěm onoho národa. Pro řešení otázky, jak ohraničiti území daného národa, aby mohlo tvořiti samostatný stát, důležitou pomůckou jest historie. Neboť v tom, co historie vytvořila, docházejí svého výrazu zkušenosti celých století, neodbytné nutností území rozumově ne vždy snadno vyjádřitelné, jež vedly k tomu, že určité území jako politická individualita se vytvořilo a udrželo přes otřesy dějin. Dlouhý spor o poměr mezi historickým a přirozeným státním právem rozřešila mírová konference kombinací obou principů. Nelzeť státy tvořiti ani jako etnografické celky — poněvadž jednota jazyka i rasy je jen jednou složkou státního společenství — ani jako obnovení historických útvarů, jež již nejsou života schopny. Dlužno jak z poznatků historických, tak z poznatků etnografických vybírat ty, jež možno uznati za záruku toho, že nový stát bude života schopen nejen jako jednotka

národopisná, nýbrž i jako jednotka hospodářská a jako jednotka kulturní, t. j. jako sloučení prvků, které staletou tradicí byly předurčeny ke společné práci.

Proto hranice Československa určeny jsou v čl. 27./6. mírové smlouvy s Německem historicky slovy: Hranice ze dne 3. srpna 1914 mezi Německem a Rakouskem od jejího styku se správní hranicí dělící Čechy od provincie Hornorakouské až k severnímu vrcholku výběžku bývalé provincie Rakouského Slezska ležícímu asi 8 km východně od Prudníku. Tutéž myšlenku pak opakuje čl. 82. (Hranice mezi státem československým a Německem bude vymezena bývalou hranicí mezi Rakousko-Uherskem a říší německou, jaká byla 3. srpna 1914.) Z čl. 83. vyplývá, že kus hranic od zmíněného výběžku u Prudníku až k bodu ležícímu asi 5 km západně od Hlubčic zůstane rovněž takou, jaká byla, jen bude záviseti od výsledku lidového hlasování v Horním Slezsku, zda bude rozdělovati od Československa stát polský, či německý. Část další až k bodu, kde hranice slezská se dotýká správní hranice mezi krajem hlubčickým a ratibořským, zůstane hranicí Československa, nebude-li k němu připojena část Hlubčicka. Stane-li se tak, půjde hranice od zmíněného bodu u Hlubčic čarou, již určí rozhraničovací komise, jež půjde východně od Ketře až k bodu ležícímu na hranici mezi krajem ratibořským a hlubčickým asi 2 km jv. od Ketře. Nepřipadne-li Hlubčicko k republice, uchýlí se nová hranice od hranice historické v bodě, kde se dotýká zmíněná správní hranice hlubčicko-ratibořská hranice slezské, půjde po této hranici až ke zmíněnému bodu 2 km jv. od Ketře a odtud čarou, jež bude určena rozhraničovací komisí, a jež povede směrem jv. na západ od Chřenovic až k bodu na starých říšských hranicích ležícímu na Odře přímo na jih od železnice Ratiboř—Bohumín]. —

Tato část dosavadního Pruského Slezska, tvořící část Ratibořska, případně tedy republice důsledkem zásady národnostní bezpodmínečně. Nahoře zmíněná část Hlubčicka jen tehdy, dopadne-li rozhodnutí o státní příslušnosti přilehlých krajů horního Slezska tak, že by tato část byla odloučena od Německa.

Od zmíněného bodu na Odře bude další hranice určena až po rozhodnutí osudu Těšínska, a pak, jak v míru s Uhrami bude vymezeno Slovensko. Jistě je jen podle čl. 81. mírové smlouvy s Německem (v dalším zkráceně, něm.) i podle čl. 53. mírové smlouvy s rakouskem (rak.), že stát československý bude »v sobě zahrnovati samosprávné území Rusínů jihokarpatských«.

Přesně jsou zase hranice stanoveny v mírové smlouvě s Rakouskem od bodu ležícího asi 1 km západně od Antonienhofu (východně od Kitsee), jenž je společný hranicí rakouské, uherské a čs. Od tohoto bodu půjde hranice severozápadně až k ohybu, jež tvoří stará hranice mezi Rakouskem a Uhrami asi 2½ km severovýchodně

od Bergu a sice čarou, jež bude určena rozhraničovací komisí tak, že protne silnici Kitsee-Bratislava asi 2 km severně od Kitsee. Pak půjde pokud možná po zmíněné staré hranici až k bodu, ležícímu na hlavním plavebním korytě dunajském asi 4½ km nad mostem bratislavským. Odtud až k ústí Moravy půjde hlavním korytem Dunaje, pak řečištěm Moravy a Dyje až k bodu, ležícímu asi 2 km jv. od průseku silnice Rabensburk-Poštorná a železnice Rabensburk-Břeclava. Pak půjde hranice zsz. až k bodu, ležícímu na staré hranici moravské asi 400 m jižně od bodu, kde dráha Mikulov-Valčice protíná hranici. Tím tedy dostává se našemu státu části území doposud dolnorakouského, totiž části obvodu Poštorenského a Valčického a to z důvodů národnostních. Od zmíněného bodu přidržuje se hranice nová historické hranice mezi Moravou a pak Čechami a Dolními Rakousy až k bodu, ležícímu asi 3 km východně od Františkova. Odtud bude tvořiti výběžek do starého Vitorazska, z něhož případně naší republice část ohraničená tak, že hranice prochází jv. koncem mostu přes Lužnici tak, aby naší republice připadlo nádraží v Cmuntu, s rozvětvením železnic Cmunt-Čes. Budějovice a Cmunt-Třebová, kdežto město Cmunt zůstane při Rakousku. V bodě, ležícím asi 200 m severně od bodu, kde silnice Nové Hrady-Vitoraz protíná starou hranici Čech, stýká se tato nová hranice se starou hranicí Čech. Odtud zůstává historická hranice mezi Čechami a Hor. Rakousy až k bodu, od něhož jsme vyšli, totiž ke styku této hranice s hranicí německou.

Přesně budou hranice na místě samém stanoveny rozhraničovacími komisemi, z nichž jedna bude zřízena podle čl. 83. něm., aby určila hranice mezi RČS. a Polskem, druhá podle čl. 55. rak., aby určila hranici mezi naší republikou a Rakouskem. Mezi Německem a RČS. nemusí rozhodovati rozhraničovací komise, poněvadž tu zůstává stará historická hranice. Komise ty budou sedmičlenné, skládající se ze zástupců pěti čelných mocností spojených a přidružených (Spojených států amerických, říše britské, Francie, Itálie a Japonska), ze zástupce naší republiky a zástupce Polska, resp. Rakouska. Sestoupí se čtrnáct dní po dni, kdy mírové smlouvy nabudou platnosti (po složení ratifikací zúčastněných států v Paříži) a budou rozhodovati většinou hlasů. Jejich jednací řád určen jest v článku 29—35 rak.

V těchto hranicích bude tedy nyní náš stát trvati jako stát neodvislý a suverenní. To je mu zaručeno uznáním všech smluvníků, z nichž ovšem mocnosti spojené a přidružené, v čl. 81. něm. a 53. rak. a v úvodě ku zvláštní smlouvě čelných mocností s Československem se jen odvolávají na své starší uznání, kdežto Německu a Rakousku se toto uznání ukládá jako podmínka míru. S tím jest srovnati i vstupní prohlášení rak., kde toto uznání se v nejslavnostnější formě prohlašuje jako jeden z předpokladů, na nichž mír s Ra-

kouskem je vybudován. Důsledek toho je, že Rakousko se ve čl. 54. rak. vzdává všech práv a nároků na území, jež je přikázáno ČSR.

Jen v jednom směru se ukládá naší republice jakási územní služebnost v zájmu Rakouska a Uher. Podle čl. 56. rak. nesmí RČS. totiž zřizovati vojenských zařízení na území ležícím na pravém břehu Dunaje, jižně Bratislavi.

Důležité omezení své státní svrchovanosti bere na sebe republika čl. 86. něm. a 57. rak. Tu se totiž zavazuje, že uzavře s čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými zvláštní úmluvu, již učiní v míře, jakou jmenované mocnosti uznají za nutnou, opatření k ochraně těch obyvatel, kteří se od většiny obyvatelstva liší rasou, jazykem neb náboženstvím. Smlouva tato byla podepsána současně s mírovou smlouvou s Rakouskem, a jest provedením zásady sebeurčení národů potud, že zaručuje se jí národnostním a náboženským menšinám rovnoprávnost občanská i politická a určitá práva v oboru školství a práv jazykových. Stejný závazek ostatně na sebe vztály neb mají vzíti i Polsko, stát srbsko-hrvatsko-slovinský a rumunský, a mírová smlouva s Rakouskem ukládá stejnou ochranu menšin i Rakousku (čl. 62-69). Dále se zmíněnými čl. ukládá RČS. uzavřítí s čelnými mocnostmi smlouvu o svobodě průvozu o nakládání s obchodem jiných států, vyhovujícím zásadám slušnosti, čímž má být učiněn první krok k obecné mezinárodní úpravě svobody obchodu, jež byla jedním ze základních podmínek proslulých Wilsonových 14 bodů, na nichž měl být vybudován trvalý světový mír. I tyto podmínky jsou pojaty do zmíněné smlouvy, podepsané současně s mírovou smlouvou s Rakouskem.

Uznáním nového státu vzniká vždy otázka, kdo bude pokládán za občana tohoto státu. Tato otázka je pro nás řešena v č. 70., 76.-82. rak. a 84. a 85. něm. Za občany čs. pokládají se především podle čl. 70. rak. všichni ti, kdo mají domovské právo v některé obci, jež nyní spadá pod svrchovanost republiky — pokud ovšem území toto patřivalo k mocnářství Rakousko-Uherskému. Kdo však nabyl tohoto domovského práva po 1. lednu 1910, musí si vymoci zvláštní povolení našeho státu, čili, těmto osobám může náš stát své státní občanství odeprítí. Bývalí státní občané němečtí nabývají státního občanství čs., jsou-li na území čs. usedlí (čl. 84. něm.) Tyto osoby, jakož i ti bývalí občané rakouští nebo uherští, kteří před 1. lednem 1910 měli na území republiky právo domovské, nabývají občanství čs. ipso facto, tedy bezě všech formalit. Mají však právo je nepřijati, totiž prohlásiti, že podrží své dosavadní státní občanství, pokud jde o bývalé rakouské a uherské občany, že podrží občanství v tom státě, na jehož území měli domovské právo dříve, než získali domovského práva na území čs. Toto právo voliti si dřívější státní občanství, nazývá se právo obce. Právo obce mohou vykonati bývalí němečtí občané do dvou let, bývalí občané rakouští a uherští

do roka ode dne, kdy tato smlouva nabude platnosti. Mírové smlouvy však rozšiřují důsledkem zásady národnostní právo opce i na jiné občany. Na jedné straně totiž podle čl. 85. něm. mají Čechoslováci, občané němečtí, právo optovati pro občanství čs., a to, jsou-li usedlí v Německu, neomezeně, jsou-li usedlí jinde v cizině, nenabyli-li ještě jiného státního občanství, není-li právu opce na odpor zákon jejich bydliště, a podvolí-li se předpisům, jež o tom vydá stát čs. Toto právo mohou vykonati rovněž do dvou let. Na druhé straně podle čl. 80. rak. všichni bývalí občané rakouští a uherští, kteří následkem rozkouskování se stali občany státu, od jehož většiny obyvatel se liší rasou a jazykem, (tedy Češi v Rakousku, Němci a Maďaři u nás) mohou do šesti měsíců optovati pro ten ze států na bývalém území R. U., s jehož většinou se rasou a jazykem shodují.

Právo opce přísluší osobám starším 18 let. Opce manželova platí i pro manželku, opce rodičů pro děti mladší 18 let.

Účinkem opce jest, že ten, kdo tohoto práva užil, musí do roka přeseidlit do státu, pro nějž se rozhodl. Může ve státě, jež opouští, podržeti svůj nemovitý majetek, movitý může s sebou beze cla převézt (čl. 85. něm. a 78. rak.)

Podotknouti je, že čl. 4. zvláštní smlouvy mezi čelnými mocnostmi a RCS. poskytuje čs. státní občanství další skupině osob: totiž osobám, jež se na území čs. narodily z rodičů, kteří by byli měli nárok na čs. státní občanství, i když samy v době, kdy mírová smlouva s Rakouskem nabude platnosti, těmto podmínkám nevyhovují. Tyto osoby se však mohou čs. státního občanství do dvou let zříci pouhým prohlášením před příslušným zahraničním úřadem čs. Konečně čl. 6. zmíněné smlouvy dává čs. státní občanství těm osobám, jež se narodily na území čs., nezískaly však rodem jiného státního občanství, tedy na př. nalezcům. (Příště dále.)

Změny v českém státním právu od 19. století.

Bohumil Baxa.

1. Ve století 19. prodělává české státní právo dalekosáhlé změny. Restaurací Leopoldovskou ustáleny byly jakž takž základy státního zřízení na Dědičných Státech; osvícený absolutismus a vy-moženosti teresiánské a josefinské uzavřely tu jakýsi kompromis se stavovskou strukturou, pokud tato přetrvávala reformy předešlých panovníků. Avšak restaurace sama pro obor vnějšího práva státního nemá obzvláštního významu. Ostatně stavové čeští ve svých desi-deriích v tomto směru ani zvláštních požadavků nekladou. Tuto skutečnost bylo by lze si vysvětliti státoprávním radikalismem českých stavů; oni znají jediný stát t. j. český stát a nějaký stát ústřední jest jim naprosto neznám, avšak z tohoto svého radikalismu